

יוני 2020

אל"ם יצחק אלמוג (ורצמן) – מפקדו השני של חיל הקשר, הראשון שנשא בתואר קשר"ר

מאת: אל"ם (בדימוס) דניאל רוזן

נולד בשנת 1922 בבלצ'י, בסרביה (היום: מולדובה). עלה ארצה עם משפחתו בשנת 1933. בוגר הגימנסיה העברית 'הרצליה'. הצטרף ל'הגנה' בשנת 1938. התנדב לצבא הבריטי בשנת 1942 ועבר קורס קצינים. שירת בפלוגות 24, 26 ו-22 והוצב לבריגדה היהודית עם הקמתה. בשנת 1944 עבר קורס קציני קשר ושירת כקצין קשר בגדוד השלישי בבריגדה, השתתף בקרבות על נהר הסניו באיטליה ועלה לדרגת קפטן (סרן). עם שחרורו מהצבא הבריטי בשנת 1946 מונה לשליש מחוז ירושלים, ולאחר מכן עבר לשירות הקשר. בנובמבר 1949 מונה למפקד חיל הקשר בדרגת סא"ל. הועלה לדרגת אל"ם במאי 1950. באוגוסט 1954 השתחרר מצה"ל ומונה לראש משלחת משרד הביטחון באנגליה ובסקנדינביה ובהמשך לראש משלחת משרד הביטחון במזרח הרחוק. בשנת 1957 מונה לראש אמ"ת (אגף מחקר ותיכון, לימים – רפאל). בשנת 1958 מונה לראש אגף בינוי ומשק במשרד הביטחון, ובשנת 1960 מונה גם לתפקיד ראש אגף אספקה במשרד הביטחון, תפקידים אותם מילא עד פרישתו בשנת 1961, ואז הקים עסקים פרטיים חובקי עולם. נפטר בשנת 2012.

אחיו, מרדכי אלמוג, הקים את יחידת האיסוף בחיל המודיעין (היום: יח' 8200).

יצחק אלמוג (ורצמן), מפקד חיל הקשר לאחר מלחמת העצמאות, החל את דרכו הצבאית בגיל 16 כקשר בשירות הקשר, ולאחר מכן הוכשר כאלחוטן. צבר ניסיון חשוב כקצין קשר בגדוד השלישי בבריגדה היהודית בצבא הבריטי. ביצע תפקידים מרכזיים בשירות הקשר במלחמת העצמאות: בתחילת שנת 1947 פיקד על ההשתלטות על צמתי הקשר האזוריים באזור תל אביב, כדי להפעילם עבור המדינה שבדרך. היה קצין הקשר של חטיבת קריית וחיבת גבעתי בשם הקוד 'נימשי', הקים באפריל 1947 את בית הספר לקשר במחנה שרונה (הקריה) עבור חטיבות קריית וגבעתי, הוביל את נושאי הקשר הקווי בשירות הקשר, והיה קצין הקשר של מבצע 'נחשון'¹ ושל מבצע 'הראל'. חזר מירושלים לשפלה בשלהי מאי 1948 ומונה לקצין הארגון והמנהלה בשירות הקשר בדרגת רס"ן, מונה למפקד חיל הקשר בנובמבר 1949, והחליף את יעקב (יאן) ינאי.²

צה"ל – וחיל הקשר – עברו תמורות מהותיות לאחר מלחמת העצמאות. צה"ל, שפעל בתנאים של צנע והקדשת משאבי המדינה לקליטת עלייה, שיכון ופיתוח, ביצע תהליך מסודר ומקיף של עיצוב

¹ מבצע 'נחשון' היה מהמבצעים שחוללו מפנה במלחמת העצמאות. במבצע הופעל לראשונה כוח חטיבתי כגון מבצעי אחד. כן הופעלו לראשונה תחנות תיווך ת"גים מוטסות במטוסים קלים.

² עם הקמתה התמקמה מפקדת חיל הקשר בגבעתיים, בסמוך למטכ"ל ב'גבעה' ברמת גן, משם עברה ליפו (ליד כיכר השעון) ומשם לשרונה ('הקריה'). בהמשך עברה לצריפין.

מחדש והתמקצעות, מוסד כצבא סדיר קטן והקים מערך מילואים. מאמץ רב הושקע בפיתוח תורות לחימה. הוקמו פיקודים מרחביים ונקבעו יסודות הפיקוד והשליטה. במקביל הייתה פעילות בטחון שוטף אינטנסיבית, בכל הגזרות.

חיל הקשר, עבר אף הוא תמורות משמעותיות, הקשר"ר יצחק אלמוג (ורצמן) הוביל תהליך ארגוני מהותי, של מעבר מדפוס פעילות שאפיינו את שירות הקשר ב"הגנה" לדפוס פעילות שהתאימו לצבא סדיר, והניח יסודות לפיהם פועל חיל הקשר והתקשוב עד ימינו אלה. אורגנו, הצטיידו ואומנו פלוגות קשר חטיבתיות וגדודי קשר במטכ"ל ובפיקודים (שנקראו 'חזית' עד 1952). מוסדו תורות תפעול קשר, מקצועות קשר, הכשרת כוח אדם וקידום חוגרים וקצינים, נקבעו תקנים לכוח אדם ולאמצעים והותנעה הצטיידות בציוד קשר צבאי חדיש. מוסד מערך אימונים ותרגילים ברמת היחידה והעוצבה. תכנית פיתוח מערך הכבלים של משרד הדואר הותאמה לצרכי צה"ל, פותחה מערכת טלפרינטרים ענפה, ויוצרו רכבי הקשר הייעודיים הראשונים. מפקדת חיל הקשר הייתה מורכבת משני ענפים, ענף אג"ם וענף אפסניה, ושירתו בה 107 חיילים, מהם 32 קצינים.

יצחק אלמוג מספר: "אחת מהמשימות הראשונות הייתה התבססות. קודם כל מבחינה ארגונית – 12 חטיבות, ארבעה פיקודים, מחוזות, המטה הכללי. ההדרכה הייתה מהנושאים המרכזיים בהם עסקנו: הדרכת אלחוטנים, הדרכת טכנאים והדרכת קצינים".

יצחק אלמוג בנה ועיצב את תורת התפעול של החיל, ראה חשיבות רבה בהכשרה מקצועית של חיילים ומפקדים, והשקיע מאמץ מיוחד בפיתוח ידע והנחלת מקצועיות. הוא הקים והפעיל את בסיס ההדרכה המרכזי של החיל, בה"ד 7, במחנה 'גדעונים' בצריפין,³ שם נלמדו מקצועות הקשר והוכשרו מש"קים וקצינים, כתב את ספר תורת הלחימה של חיל הקשר, ועשה רבות להבטיח שיטות אחידות בתפעול הקשר בצה"ל. הוא זה שעמד על כך שקציני קשר בגדודים לוחמים יהיו בשיוך חילי לחיל הקשר, נוהג שנשמר עד היום.

באוקטובר 1950 נערך תמרון 'צמד' (תמרון סתיו), תרגיל צה"לי רב היקף, הראשון מסוגו לאחר מלחמת העצמאות. חיל הקשר שלט במערכות הטלפוניה הבינעירוניות, הצבאיות והאזרחיות, וסיפק קשר ניח למוקדי השליטה של המטה הכללי, חיל האוויר וחיל הים, באמצעות כ-3,000 חיילי מילואים. בהמשך בוצעו כל שנה תמרונים נוספים, כל שנה באזור אחר, וחיל הקשר מילא תפקיד מרכזי בתמרונים אלה.

בתרגיל קשר בפיקוד הצפון בשנת 1954 הופעלו שיפורים מהותיים בקשר הרדיו הטקטי ברמת החטיבה: הפרדה בין הרשת המבצעית העיקרית לרשת המנהלה, שהופעלה ממפקדה עורפית, הפעלת 'האזנה ידיוותית', כדי להפיק מידע מבצעי עדכני מרשתות הקשר, שיתוף פעולה בין חי"ר ושריון ועורקי ת"ג בין מפקדות. לראשונה נעשה שימוש ברכב קשר (מכונית אלחוט, בעגת אותם הימים).

יצחק אלמוג מספר: "טיב הקשר לא תמיד ענה [לדרישות], כי מכשור הקשר לא עבד. בחטיבה היה מק-19 לקשר אחורה, שעבד פעם כן ופעם לא. לא יכולנו לענות על כל דרישות החטיבות. הקשר הסטטי היה יותר פשוט, ולא הייתה עמו בעייה.... יש הרבה שלא האמינו בכלל בנושא קשר. יש הרבה מפקדים שבשבילם קשר היה תעלומה. איזה מן דבר כזה... מה זה, אתה מדבר מפה, ואתה מדבר עם מפקד הגדוד, מפקד הפלוגה, מפקד

³ בה"ד 7 כפוף פיקודית לפיקוד ההדרכה ומקצועית לחיל הקשר.

המחלקה. וזה שאתה מדבר עם מפקד מחלקה בכלל לא עלה בדעתם... הייתה תקופת חינוך של מפקדים. צריך להביא בחשבון שרק בשנת 1950 היה קורס המג"דים הראשון, בפקוד אלוף משנה יצחק רבין".

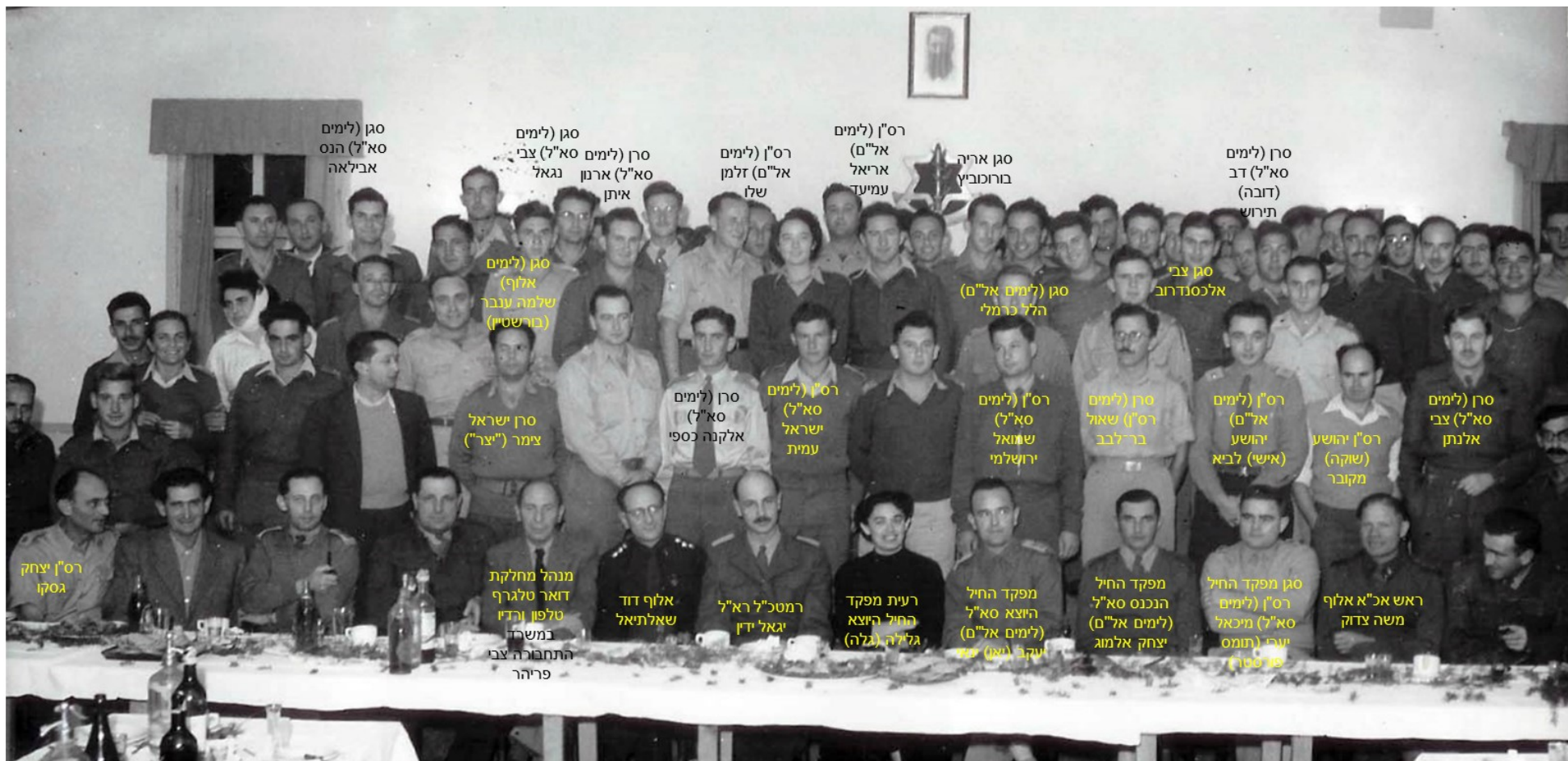
בשנת 1953 נשלחו לראשונה ארבעה קצינים מחיל הקשר ללימודי הנדסה בטכניון בחיפה, לאחר ויכוח קשה בין הקשר"ר אלמוג למטה הכללי, ובמיוחד עם האלוף חיים לסקוב, שהיה אז מפקד חיל האוויר.

יצחק אלמוג מיקד את מאמצי החיל בבניית יכולת שתשיג הכרעה בלחימה, וכדי לשחרר משאבים מהעיסוק בתקשורת קווית הביא להחלטה על העברת הקשר הקווי של צה"ל לטיפולו של משרד הדואר. יצחק היה הרוח החיה בהשגת הסכם עם משרד הדואר, ביולי 1953, הסכם שמומש עד סוף אותה שנה. יצחק אלמוג מספר: "אנחנו פועלים במדינה שלנו, ומשרד הדואר צריך לשרת אותנו, ולתת לנו את הכלים לביצוע משימותינו. ולדואר היה קושי, וכך נולדה תכנית הכבלים התת־קרקעית, לפי צרכי צה"ל, כי צריך להביא בחשבון שיש האזנה של האויב לקשר האלחוטי. קצין הטלפונים אברהם זינגר, יחד עם סגן קשר"ר מיכאל יערי (פורסט), הגיש בשנת 1950 תכנית כבלים תת־קרקעית מקיפה, מהצפון עד הדרום, כולל ירושלים. התוכנית הייתה מאוד יקרה במושגים של אז, 15 מיליון דולר.... התווכחנו הרבה, ובסוף גיבשנו את התוכנית... קיבלתי את התוכנית ונלחמתי עליה [על מימושה], שכן ראיתי שהיא יכולה לפתור את בעיות התקשורת... בשנת 1953 שכנענו את משרד הדואר, בראשות המנכ"ל חיים בן־מנחם והמהנדס הראשי משה פרידמן, לתמוך בתוכנית, ואז התקבלה התוכנית בכללותה וקיבלנו ממנכ"ל משרד הביטחון פנחס ספיר חמישה מיליון דולר מכספי השילומים, כשלב ראשון במימוש התוכנית".

בספטמבר 1950 נפתחו שידוריה של תחנת השידור הצבאית 'גלי צה"ל', כאשר חיל הקשר עסק בכל ההיבטים הטכניים של הקמתה והפעלתה, כולל מערך האולפנים ומערך המשדרים. השם 'גלי צה"ל' הוצע בידי נפתלי (נפתה) רז, מוותיקי הקצינים הטכניים בחיל הקשר ובשירות הקשר (לימים סא"ל, מפקד גדוד קשר ארצי).

חילופי מפקדי החיל: סא"ל יצחק אלמוג מחליף את סא"ל יעקב ינאי, נובמבר 1949
זיהוי האישים: בעמוד הבא

חילופי מפקדי החיל: סא"ל יצחק אלמוג מחליף את סא"ל יעקב ינאי, נובמבר 1949
 אישים מרכזיים